

MARIA-MERCÈ MARÇAL: UN ESPAI *ENTRE*

*La nostra idea és la d'establir les possibles coordenades
d'un espai entre que permeti un moviment, un recorregut,
un viatge que poguéssim fer en comú.*

Maria-Mercè MARÇAL, pròleg de *Memòria de l'aigua*.

Com tota mena de grups, la generació dels setanta s'ha desfet amb el pas del temps en individualitats més o menys notables, ha perdut i ha guanyat efectius... i ha sofert bastonades crítiques, les d'Enric Sòria a *L'espill de Janus* molt més discutibles i intel·ligents que no pas els estirabots de Joan Fuster, al número 7 de *Reduccions* (1979), quan titllava les darreres promocions de «burros insensibles» i «merda analfabeta». Tanmateix, i de manera excepcional, l'acceptació de la poesia de Maria-Mercè Marçal (1952 – 1998) ha estat molt àmplia i unànime per part de la crítica: segurament la singularitat, la profunditat i el domini rítmic en són les causes més rellevants. Marçal ha obtingut, doncs, una estimació creixent –tot i que de vegades una mica repetitiva– dins les lletres catalanes contemporànies. El reconeixement de Marçal és a hores d'ara, si fa no fa, el que mereix. Sovint figura com a última incorporació cronològica a les lectures obligatòries i als panorames de la poesia del segle xx. Ha estat objecte d'algunes tesis doctorals (Fina Llorca, Laia Climent). Rep l'atenció fidel d'alguns crítics –més aviat, crítiques–, com ara Pilar Godayol o Lluïsa Julià. Protagonitza diversos monogràfics i homenatges. I, per damunt de tot, a banda de la comunitat acadèmica, gaudeix d'un nombre de lectors prou elevat.

Sens dubte, la recepció de Maria-Mercè Marçal per part de la societat catalana que llegeix en la seva llengua dibuixa durant els darrers vint anys una línia creixent i regular, des de la publicació de *Llengua abolida* (1989) fins ara, amb un fet que, malauradament, també n'ha afavorit la consideració: el seu traspàs. En realitat, ja abans del 1998, tant l'èxit de la sola novel·la que va reeixir a escriure com la seva dedicació intel·lectual a traçar i engrossir el «llinatge fe-

mení» de la literatura hi havien contribuït bastant. I si alguns es planyen que la poesia de Marçal hagi estat analitzada especialment des del feminisme, el retret i la queixa es capgiren amb molta facilitat: tothom pot parar atenció en l'obra de la poeta i comentar-la bo i partint de les més distintes conviccions estètiques i ideològiques.

La singularitat, la profunditat i el domini rítmic justifiquen i expliquen la bona acceptació de l'obra poètica de Maria-Mercè Marçal, però, en la mesura que el favor dels lectors ultrapassa de bon tros el de tot altre autor de la seva generació, caldrà afegir-hi altres raons a les purament artístiques. Sembla com si la rebuda excepcional de la poesia marçaliana hagués de relacionar-se amb unes necessitats intel·lectuals i emotives de la societat, lligades, això sí, amb les necessitats de caire estrictament poètic. Les unes no s'oposen a les altres, ans al contrari: el bon acull dels versos de Maria-Mercè Marçal refferma la necessitat històrica d'incorporar la «mirada bòrnia» de la dona (segons l'expressió de Montserrat Roig) a la visió del nostre mapa humà i, alhora, inextricablement, trobar-li una veu nova, val a dir: descobrir damunt la cartografia cultural una xarxa de referents, mites i símbols amagats. Marçal els grata i els conrea: «clos i solc», com a ella mateixa li abelliria d'escriure. El cos com a llenguatge de l'amor i el cos que abraça i sagna, que fa vida i fa mort, l'assumpció del plaer i del conflicte de la dona com a amant i com a mare, la dificultat d'establir una vertadera comunicació amb el pare que estimes i no t'acaba d'entendre i es mor... són les experiències, els motius que resseguim en una obra que forneixen l'individualisme rebel i angoiat, les mancances i els afectes de la nostra existència.

La poesia, però, és feta de paraules i d'idees, que Mallarmé em perdoni. És justament gràcies a això que l'obra de Marçal esdevé poèticament necessària, perquè el seu viatge engrandeix el nostre país literari, el de debò, i no pas solament com a dona o com a membre d'una generació que va aconseguir aplegar de bell nou, després de segles, les lletres de totes les contrades de parla catalana. En una altra avinentesa vaig escriure: «Ben poques vegades un poeta –o més ben dit, una poeta actual– ha estat tan necessària des del punt de vista de les funcions socials, naturals i íntimes de la poesia; [...] i ho ha

sabut fer de l'única manera 'possible', amb la utilització d'un imaginari, d'un lèxic i d'uns ritmes alhora nous i tradicionals, al mateix temps personals i col·lectius». La consciència demiúrgica, el poder de la paraula com a fruit d'un imaginari mil·lenari, la màgia amb què el mot diu i descobreix les ombres de la cosa... la seva funció social, còsmica i òntica, les seves arrels tel·lúriques justifiquen l'existència dels mals poetes i, no caldria sinó!, la dels bons poetes com Maria-Mercè Marçal, que donen vida o veu al món mentre fan que trontolli dins nostre.

Les petjades de Maria-Mercè Marçal fan de molt mal rastrejar, tot i que són detectables en terres valencianes, des de Teresa Pascual i Anna Montero fins a Maria-Josep Escrivà, tal volta també en el camí d'Amadeu Vidal i Júlia Zabala. Tant se val: Joan Vinyoli sembla més seguible que J. V. Foix, però Vinyoli i Foix amplien l'àrea visual, sempre bòrnia o guerxa, dels nostres ulls; també Maria-Mercè Marçal.

JOSEP MARIA SALA-VALLDAURA